

2. Патон Б. Наука готова стати фундаментом для побудови справді незалежної держави / Б. Патон // Голос України. – 4 квітня 2014 р. – № 65 (5815). – С. 1 – 12.
3. Демидов А. И. О методологической ситуации в правоведении / А. И. Демидов // Правоведение. – 2001. – № 4. – С. 14 – 22.
4. Скакун О. Ф. Теорія держави і права : підруч. / О. Ф. Скакун ; пер. з рос. – Х. : Консум, 2006. – 656 с.
5. Шемшученко Ю. С. Юридична наука України на сучасному етапі / Ю. С. Шемшученко, В. Д. Бабкін // Правова держава. – 2005. – Вип. 16. – С. 5 – 9.
6. Серьогін В. О. Конституційне право України : навч. посіб. / В. О. Серьогін ; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. – Х. : ХНУВС, 2010. – 368 с.
7. Фесенко Н. С. Державна культурна політика: закордонний досвід / Н. С. Фесенко // Вісник Національного університету внутрішніх справ. – 2004. – Вип. 25. – С. 414 – 416.
8. Юдин Э. Г. Системный подход и принцип деятельности. Методологические проблемы современной науки : [монография] / Э. Г. Юдин. – М. : Наука, 1978. – 392 с.
9. Тарасов Н. Н. Методологические проблемы юридической науки : [монография] / Н. Н. Тарасов. – Екатеринбург : Изд-во Гуманитар. ун-та, 2001. – 265 с.
10. Бобровник С. В. Компроміс і конфлікт у праві: антрополого-комунікативний підхід до аналізу : [монографія] / С. В. Бобровник. – К. : Юридична думка, 2011. – 384 с.
11. Скакун О. Методологічний підхід і метод у порівняльному правознавстві: їхнє співвідношення / О. Скакун // Про українське право : Часопис кафедри теорії та історії держави і права Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка / За ред. проф. І. Безклубого. – К. : Грамота, 2009. – Чис. IV. – С. 210 – 219.
12. Гусарев С. Д. Юридична деонтологія (Основи юридичної діяльності) : навч. посіб. / С. Д. Гусарев, О. Д. Тихомиров. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2008. – 495 с.

**Благовісний С. Г., проректор з науково-педагогічної роботи
Українського державного університету
фінансів та міжнародної торгівлі,
к.ю.н, доцент**

ПРАВА ЛЮДИНИ І ПРОБЛЕМА ОНОВЛЕННЯ ЗМІСТУ ОСВІТИ ПРАВООХОРОНЦІВ

Забезпечення прав і свобод особистості у сучасній демократичній державі становить одну із ключових засад, що на ній ідеологічно базується функціонування всього механізму державного апарату. Саме ця мета визначає стратегію й тактику його розвитку, окреслює провідні завдання, структурує способи їхнього досягнення, адекватно до громадсько-політичних реалій сьогодення та до перспектив демократичного поступу. Правова та правоохоронна складова такого функціонування державного апарату видаються у вказаному контексті чи не ключовими, адже саме довкола їх призначення та функціонального наповнення формується силове поле демократичної державності, структуруються найбільш адекватні ідеології та меті демократичного державотворення правоохоронні моделі.

У країнах розвинутої демократії цій проблематиці приділяється першорядна увага. Власне кажучи, не буде перебільшенням сказати, що в таких країнах, де демократія налічує багато століть накопиченого історичного досвіду сама сутність взаємодії людини й держави неможлива без всебічного та всеохоплюючого правового забезпечення прав та свобод індивідуальності, без досконалого законодавчого регулювання всіх вимірів такої взаємодії. Зайве, внаслідок очевидності, наголошувати, що чи не основною посадовою особою, яка репрезентує державу є поліцейський. Саме поліцейський у країнах розвинутої демократії покликаний не лише перебувати на сторожі закону, але передусім, забезпечувати правову захищеність кожного громадянина, розвивати його правосвідомість. Тобто поліцію і її діяльність необхідно досліджувати крізь призму еволюції її

взаємодій з державною владою політико-адміністративною системою держави, суспільно-політичним середовищем, а також розвитку самих поліцейських інститутів як невіддільних чинників побудови та розвитку форм демократичної державності.

Існують різні концепції визначення поліції в демократичній державності. Англійські вчені, наприклад, при визначенні сутності поліцейської діяльності відзначають насамперед завдання «соціального регулювання», маючи на увазі під ним «процес, покликаний забезпечити відповідність поведінки встановленим нормам, з метою збереження між членами даного суспільства необхідного знаменника». При цьому відзначається, що цей процес також призначений для припинення різних форм незгоди з установленими в суспільстві нормами. Це визначення пов'язане, на наш погляд, із самою суттю поняття поліція.

Однак, якщо визначення поліцейської діяльності здається мало зрозумілим без зіставлення її із соціальним регулюванням, то протилежне не коректно, тому що ніякий аспект подібного регулювання з боку суспільства не має поліцейського характеру, більше того, дуже далекий від нього. Останнім часом у більшості європейських країн вживають активні спроби актуалізації концепції поліцейської діяльності, убик посилення внеску поліції в загальнонаціональні заходи щодо превенції й боротьби зі злочинністю, а так само захисту свобод та прав людини й громадянина.

Іншими словами поліцейський у правозастосовній діяльності повинен уміти «переконувати» і «примушувати». У такий спосіб поліцейська діяльність повинна бути доповнена такими соціальними інститутами, як правова культура й правосвідомість, які поряд із моральною й політичною свідомістю допомагає індивідові «правильно оцінити соціальну ефективність вибраної стратегії досягнення ланцюгів юридично значимого поведіння». Рівень правосвідомості, правової культури й етики поліцейського є важливим чинником у його правозастосовній діяльності стосовно населення.

Під правовідносинами в діяльності органів поліції варто розуміти виникаючу на основі норм права індивідуалізований суспільний зв'язок між особами, що характеризується взаємними юридичними обов'язками й суб'єктивними правами, реалізованими для задоволення потреб і інтересів особистості, суспільства й держави, під охороною й захистом держави. При цьому під особами розуміються фізичні і юридичні особи, які, іншими словами, називаються суб'єктами правовідносин. Взаємини органів поліції з населенням здобувають характер глибокої державної політики й, тому співробітникам поліції необхідні широкий кругозір і високий рівень правосвідомості.

Будучи неодмінним учасником охорони демократичного державного правопорядку, власності, прав і законних інтересів громадян, здійснюючи правореалізуючу функцію, - *поліція у своїй діяльності в демократичній державі повинна сприяти підвищенню рівня правосвідомості населення як джерела й каналу усвідомлення громадянином мети юридично значимої поведінки*. Таке розуміння функції поліції в демократичній державі цілком відповідає її ідеології, визначеним вище меті, стратегії та завданням.

Для перетворення МВС України, яке дотепер становить силове, авторитарне відомство, у діяльності якого переважає каральний чинник, на дійсно правоохоронний орган європейського зразка, який би забезпечував реалізацію наданих йому повноважень, виходячи з пріоритетності прав та свобод громадян, належить розробити механізм надання посадовими особами ОВС якісних державних послуг фізичним і юридичним особам, що, на наш погляд, сприятиме становленню принципово нових взаємовідносин, в основу яких слід покласти пріоритет прав і свобод людини, повагу до особистості. Здійснення запропонованого напрямку реформування ОВС безумовно сприятиме покращанню іміджу працівника міліції. Адже міліція надає послуги населенню, органам виконавчої й законодавчої влади, територіальним громадам. Отже, інтеграція України до ЄС без переходу до цих стандартів просто неможлива. Міжнародні стандарти якості названої мною серії є універсальними – вони застосовуються на всіх етапах як виробництва продукції, так і надання послуг установами та організаціями, незалежно від форми власності та виду їхньої діяльності. Отже, цілком підходять і для МВС.

З урахуванням процесів, що відбуваються в Україні, на наш погляд, потребує також

реформування системи роботи з персоналом ОВС, яка не в повній мірі відповідає сучасним умовам діяльності органів внутрішніх справ, їх завданням, тенденціям розвитку. Перш за все постає проблема дисципліни працівників ОВС, професійної мотивації, правового регулювання прийняття, проходження служби та звільнення з ОВС.

Успіх реформування органів внутрішніх справ та ефективна їх діяльність зі зміцнення законності та правопорядку, надійного захисту конституційних прав і свобод громадян великою мірою залежить від забезпечення державою соціального захисту працівників міліції, який містить обов'язкове державне особисте страхування; відшкодування шкоди, заподіяної майну працівника або його сім'ї у зв'язку з виконанням службових обов'язків; забезпечення працівників міліції житлом тощо. Але на практиці за останні роки працівники міліції не можуть реалізувати свої права, передбаченні законом та іншими нормативно-правовими актами. Конституційний Суд України неодноразово (2002 р., 2004 р., 2007 р.) висловлював свою правову позицію щодо реалізації прав військовослужбовцями на соціальний захист, сформулював законні положення про необхідність додаткових гарантій їх соціального захисту у зв'язку з тим, що служба в ОВС пов'язана з ризиком для життя та здоров'я, підвищеними вимогами до дисципліни, професійної придатності та інших якостей.

Як показує закордонна й вітчизняна практика, успіх будь-якої сфери діяльності істотно залежить від розумних і енергійних керівників, які хочуть і вміють бачити в особі кожного співробітника зацікавленого й активного партнера.

Реалізуючи призначення демократичної, соціальної та правової держави, виконавча влада повинна створювати умови для реалізації прав і свобод громадян, а також надання їм широкого кола державних, у тому числі управлінських послуг. Разом із тим, держава цілеспрямовано мінімізує своє втручання в життя громадян і бере на себе лише ті послуги, які в даний період розвитку суспільства в змозі гарантувати і неможливо знайти на ринку послуг.

Друга половина ХХ століття ознаменувалась прийняттям основоположних пактів і конвенцій ООН, які закріпили міжнародні стандарти прав людини. Серед них Пакт про громадянські і політичні права (1966), Пакт про економічні, соціальні і культурні права (1966), Конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (1965), Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації по відношенню до жінок (1979), Конвенція проти тортур (1984), Конвенція про права дитини (1989) [1, с. 9].

Кожен із цих документів, крім встановлення переліку фундаментальних прав людини, передбачав створення контрольного механізму, який мав відслідковувати ситуацію щодо дотримання прав і свобод людини в кожній державі – учасниці міжнародного договору.

Стержнем такого контрольного механізму стали комітети, до складу яких входять висококваліфіковані незалежні експерти. На ці комітети покладено обов'язок розглядати періодичні доповіді держав-учасниць, які подаються в межах 2–5 років згідно з положеннями відповідних договорів [2, с. 7].

За результатами розгляду доповідей держав-учасниць комітети готують свої заключні зауваження, які, як правило, крім відображення позитивних досягнень держави за звітний період, факторів і труднощів, які перешкоджають реалізації взятих зобов'язань, формулюють свої висновки і рекомендації відносно стану дотримання прав і свобод людини.

Рекомендації конвенційних органів ООН є авторитетною оцінкою міжнародного співтовариства в особі ООН ситуації по дотриманню прав людини в кожній державі-учасниці.

Україна є стороною всіх шести основоположних міжнародних документів у сфері прав людини.

Слід зазначити, що в усіх рекомендаціях цих впливових інституцій містяться рекомендації для правоохоронних органів України щодо забезпечення дотримання прав людин. Так, у Підсумкових зауваженнях і рекомендаціях Комітету ООН з економічних соціальних і культурних прав від 28.12.1995 міститься рекомендація щодо забезпечення освіти працівників правоохоронних органів в області прав людини.

Необхідність посилення контролю за міліцією підкреслюється у рекомендаціях Комітету ООН з прав людини від 26.07.1995. Також пропонується організувати викладання інтенсивних

навчально-освітніх програм в області прав людини для працівників правоохоронних органів. Рекомендується вжити заходів для підвищення ефективності процедур звернення до суду жертв поліцейського свавілля і осіб, які утримуються під вартою.

Комітет ООН з ліквідації расової дискримінації рекомендує Україні проаналізувати і покращити підготовку працівників правоохоронних органів для забезпечення виконання ними своїх обов'язків, щоб вони поважали і захищали гідність людини, відстоювали права усіх осіб незалежно від раси, кольору шкіри, національного чи етнічного походження [2, с. 88].

У зауваженнях і рекомендаціях Комітету ООН з ліквідації дискримінації відносно жінок від 8.10.2002 висловлено стурбованість тим, що працівники правоохоронних органів недостатньо добре обізнані з відповідною Конвенцією та можливостями щодо її застосування.

Продовжувати нарощувати свої зусилля по забезпеченню необхідної і систематичної професійної підготовки та роз'яснювальної роботи з прав дітей серед працівників правоохоронних органів рекомендує нашій державі у зауваженнях і рекомендаціях від 9.10.2002 Комітет ООН з прав дитини.

Серед проблем, які викликають стурбованість у Комітеті ООН проти катувань, є відсутність у працівників міліції належної підготовки в питаннях, які стосуються їх обов'язків згідно із законом та по відношенню до прав осіб, які утримуються під вартою.

Незважаючи на певні позитивні зміни, реалізовані МВС України в галузі захисту прав і свобод людини, професійний рівень працівників у цій сфері є досить низьким, це підтверджується відповідними перевітками та реальним станом захищеності прав людини. Так, рядові працівники непевно орієнтуються у документах з прав і свобод людини та їх суті, керівники знають про існування міжнародних документів, але не всі ознайомлені зі змістом, хоча розуміють їх суть [3, с. 195].

Таким чином, на сьогодні очевидною є нагальна потреба в організації та проведенні освітніх заходів з питань забезпечення прав людини та в науково-методичному супроводженні діяльності МВС України щодо забезпечення прав людини.

Список використаних джерел:

1. Права людини і професійні стандарти для юристів в документах міжнародних організацій / Упоряд. Т. Яблонська. — К., 1996. — 341 с.
2. Заключительные замечания и рекомендации конвенционных органов ООН по докладам Украины в сфере соблюдения прав человека: Сборник документов. Под редакцией Н.И. Карпачевой. — К.: "К.И.С.", 2004. — 160с.
3. Права людини в діяльності української міліції: науково-практичне видання / Б.Є. Захаров. — Харків: Права людини, 2009. — 296 с.

Бондар Ю.М. - викладач кафедри теорії, історії держави та права Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі

ПОЛІ- VERSUS МОНОЦЕНТРИЧНІ КОНЦЕПТИ ПРАВОРОЗУМІННЯ: ПОТЕНЦІАЛ ОСНОВНИХ МЕТОДОЛОГЕМ

Проблема праворозуміння поза всяким сумнівом є однією з найактуальніших, а по суті визначальних, в юридичній науці. Образ права та його модель, що склалася в межах визначеного праворозуміння, стає базовою для побудови певної правової теорії і безумовним принципом пізнання всіх правових феноменів в рамках даного конкретного підходу. Таким чином, розуміння того, що є право, передусім сконцентровано у його понятті і втілює в собі загальну правову концепцію. Тобто, інакше кажучи, поняття права - це стисла юридична теорія, а юридична теорія - це розгорнуте поняття права.

Також відомо, що кожен окремий тип праворозуміння в своїй основі має, зокрема,